

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินเพื่อการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ

ในปัจจุบันประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) แล้วและกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในไม่ช้า ทำให้ภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการจัดสวัสดิการและแนวทางการคุ้มครองในด้านต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ที่เป็นประเด็นปัญหาและนำมาสู่การวิเคราะห์ในครั้งนี้ คือ ในปัจจุบันแม้ภาครัฐจะให้ความสำคัญกับการดูแลผู้สูงอายุ แต่ยังคงพบว่าการบริหารจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุยังมีปัญหาอยู่ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายบัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะ จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิเคราะห์ในครั้งนี้ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามคำว่าสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่า ภายใต้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุให้ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และเพื่อให้ได้กฎหมายที่ครอบคลุมทุกด้านสำหรับผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม จากที่ได้มีการศึกษากฎหมายฉบับดังกล่าวพบว่า ไม่มีบทบัญญัติใดกล่าวถึงคำนิยามของคำว่าสินทรัพย์ของผู้สูงอายุไว้

หากวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า มาตรา 3 ของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนผู้สูงอายุ

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ

นอกจากนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1686 ซึ่งเป็นมาตราเดียวที่กล่าวถึงเรื่องทรัพย์สิน บัญญัติว่า “อันว่าทรัพย์สินนั้น จะก่อตั้งขึ้นโดยตรงหรือโดยทางอ้อมด้วยพินัยกรรมหรือด้วยนิติกรรมใด ๆ ที่มีผลในระหว่างชีวิตก็ดีหรือเมื่อตายแล้วก็ดี ห้ามมิผลไม่ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อก่อตั้งทรัพย์สินเท่านั้น”

ตามพระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อธุรกรรมในตลาดทุน พ.ศ. 2550 มาตรา 3 กำหนดนิยามศัพท์ของพระราชบัญญัติทรัสต์เพื่อธุรกรรมในตลาดทุน พ.ศ. 2550 โดยบัญญัติว่า

“ทรัสต์” หมายความว่า นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามสัญญาก่อตั้งทรัสต์

“สัญญาก่อตั้งทรัสต์” หมายความว่า สัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ก่อตั้งทรัสต์โอนหรือก่อทรัพย์สินหรือสิทธิใด ๆ ในทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ทรัสต์ด้วยความไว้วางใจให้ทรัสต์จัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้รับประโยชน์ และให้หมายความรวมถึงหนังสือแสดงเจตนาก่อตั้งทรัสต์ในกรณีผู้ก่อตั้งทรัสต์และทรัสต์เป็นบุคคลเดียวกันด้วย

“กองทรัสต์” หมายความว่า บรรดาทรัพย์สินที่กำหนดตามสัญญาก่อตั้งทรัสต์ และให้หมายความรวมถึงบรรดาทรัพย์สิน ดอกผล หนี้สิน และความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการจัดการตามสัญญาก่อตั้งทรัสต์ หรือตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

จากหลักเกณฑ์ของกฎหมายทั้ง 3 ฉบับข้างต้น จะเห็นได้ว่า ไม่มีบทบัญญัติใดกล่าวถึงคำนิยามของคำว่าสินทรัพย์ของผู้สูงอายุไว้ แม้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 ก็มีเพียงการกำหนดสิทธิและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุจะได้รับเท่านั้น แต่หาได้กล่าวถึงคำนิยามของคำว่าสินทรัพย์ของผู้สูงอายุไว้ไม่

นอกจากนั้น หากพิจารณาในเรื่องสินทรัพย์ของผู้สูงอายุจะเห็นว่า คำว่า สินทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์สินรวมทั้งสิทธิเรียกร้องที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีใช้เป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ทรงสิทธิ คำว่า ผู้สูงอายุ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง คนที่มีอายุมาก ส่วนองค์การสหประชาชาติก็ไม่ได้นิยามความหมายและเกณฑ์การเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุไว้โดยแน่ชัดเช่นกัน หากแต่ได้มีการนำเกณฑ์อายุ 60 ปีขึ้นไปมาใช้ในการนำเสนอสถิติข้อมูลและตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุและเรียกผู้สูงอายุว่า “Older person” หรือ “Elderly person” สำหรับประเทศไทยได้กำหนดนิยามของผู้สูงอายุ ไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 มาตรา 3 ให้หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย จากความหมายดังกล่าว นั้นหมายความว่า สินทรัพย์ของผู้สูงอายุ หมายถึง ทรัพย์สินรวมทั้งสิทธิเรียกร้องที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีใช้เป็นสิทธิเฉพาะตัวของบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปหรือตามเกณฑ์อายุของแต่ละประเทศกำหนด

ในประเด็นนี้เมื่อไม่มีบทบัญญัติใดกล่าวถึงคำนิยามของคำว่าสินทรัพย์ของผู้สูงอายุไว้ ประกอบกับผู้สูงอายุยังคงถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถเทียบเท่ากับบุคคลธรรมดาจึงไม่มีความจำเป็นต้องได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเป็นพิเศษในเรื่องที่เกี่ยวกับสินทรัพย์อย่างกรณีผู้หย่อนความสามารถที่ประสงค์จะทำนิติกรรมใดต้องกระทำลงภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายที่

บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของบุคคลเหล่านั้น แต่สำหรับผู้สูงอายุที่มีสินทรัพย์เป็นของตนเองนั้น เมื่อความสามารถในการตัดสินใจทำนิติกรรมหรือกระทำการต่าง ๆ ลดลงเนื่องจากสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยหรือด้วยปัจจัยอื่นกลับไม่มีกฎหมายบัญญัติจำกัดความสามารถเพื่อคุ้มครองและปกป้องสินทรัพย์ ผู้สูงอายุจึงมีแนวโน้มที่จะถูกเอาเปรียบและต้องเสียหายเพราะการกระทำของญาติบุคคลใกล้ชิด หรือบุคคลภายนอกมากกว่าบุคคลทั่วไป อันถือเป็นการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุด้านสินทรัพย์ ซึ่งต้องพิจารณาตามกฎหมายทั่วไปเช่นเดียวกับการละเมิดสิทธิบุคคลธรรมดาในด้านสินทรัพย์ นอกจากนี้เนื่องด้วยความเสื่อมถอยทั้งของร่างกายและจิตใจย่อมเป็นอุปสรรคของความต่อเนื่อง ทำให้ผู้สูงอายุมีปัญหาทางด้านการปฏิบัติภารกิจประจำวัน ไม่สามารถดูแลตนเอง ขาดความทรงจำ ที่จะเชื่อมโยงตนเองกับครอบครัวและบุคคลรอบข้าง ขาดความสามารถในการฟังฟังตนเองรวมถึงขาดความสามารถในการจัดการสินทรัพย์เพื่อให้มีสินทรัพย์เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและเป็นค่ารักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศโดยเฉพาะของประเทศญี่ปุ่นและสหราชอาณาจักร พบว่า ในปัจจุบันทั้งสองประเทศต่างเผชิญกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน จึงให้ความสำคัญกับการคุ้มครองผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการพัฒนาและสร้างระบบสนับสนุนทางกฎหมายสำหรับการจัดการสินทรัพย์ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการนำระบบทรัสต์มาใช้เป็นทางเลือกหนึ่ง ที่ถือเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งสำหรับการจัดการสินทรัพย์ในสังคมผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่น ตามพระราชบัญญัติทรัสต์ฉบับใหม่ที่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) ด้วยเหตุผลที่ว่าเมื่อผู้สูงอายุต้องการให้มีบุคคลใดเข้ามาบริหารจัดการสินทรัพย์ของตนอาจเพื่อนำไปช่วยเหลือบุคคลใดเป็นการเฉพาะหลังตนเสียชีวิตหรือเพื่อบริหารจัดการและชำระค่าใช้จ่ายในการดูแลตนเองขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งวิธีหนึ่งที่สามารถทำได้คือการนำสินทรัพย์ไปไว้ในกองทรัสต์ เนื่องจากหากปล่อยให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้บริหารจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุโดยตรงเพื่อหวังว่าบุคคลเหล่านั้นจะนำเงินนั้นมาดูแลผู้สูงอายุยามเจ็บป่วย ผู้สูงอายุย่อมเกิดความไม่มั่นใจว่าเงินหรือสินทรัพย์ต่าง ๆ ที่ให้ไปจะถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์อย่างแท้จริงตามที่ผู้สูงอายุกำหนด หรือในสหราชอาณาจักร การใช้ทรัสต์ถือเป็นการจัดการสินทรัพย์ที่ให้บุคคลหนึ่งหรือหลายบุคคล หรือบริษัทหนึ่งหรือหลายบริษัท ที่เรียกว่าทรัสต์ จะควบคุมเงินหรือสินทรัพย์ซึ่งรวมเรียกว่าสินทรัพย์ของกองทรัสต์ ซึ่งทรัสต์ต้องบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของบุคคลอีกคนหนึ่งหรือหลายคน ซึ่งผู้รับประโยชน์ ในที่นี้อาจเป็นผู้สูงอายุเองก็ได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสินทรัพย์เพียงพอต่อการดำรงชีวิตตลอดจนใช้เป็นค่ารักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย

ดังนั้น ภายใต้กฎหมายทั้ง 3 ฉบับดังกล่าวจึงยังขาดหลักเกณฑ์เรื่องคำนิยามของคำว่า สิ้นทรัพย์ของผู้สูงอายุ ในการศึกษาวิจัยนี้จึงเห็นควรเพิ่มหลักเกณฑ์คำนิยามของคำว่า สิ้นทรัพย์ของผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะในกฎหมายทรัสต์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีผู้สูงอายุที่อธิบายผลกระทบและอุปสรรคจากความเสื่อมถอยของร่างกายและจิตใจที่มีผลต่อการดำรงชีวิตและความสามารถของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสามารถโยงไปสู่เรื่องสิ้นทรัพย์ของผู้สูงอายุได้ ทฤษฎีนี้ประกอบด้วยทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) ที่เชื่อว่าผู้สูงอายุโดยทั่วไปจะมีบทบาทหน้าที่ลดลง ดังนั้น ทฤษฎีนี้กล่าวว่าผู้สูงอายุจะเสาะแสวงหาการมีบทบาทและรูปแบบการดำเนินชีวิตผ่านกระบวนการเป็นผู้สูงอายุ เป็นการดำรงอยู่ของแนวคิดบุคลิกภาพ (Personality) ความชอบ (Preferences) และความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนของการรับรู้ความสามารถ การควบคุม และความรู้สึกต่อคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) มีการดำรงของบทบาททางสังคม (Social roles) สัมพันธภาพและกิจกรรม ซึ่งจะมีความสำคัญต่อการมีเครือข่ายทางสังคมและการได้รับการช่วยเหลือ รวมทั้งอาจมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของแนวคิดและหลักการการปฏิสังสรรค์กับสังคม รวมทั้งความต่อเนื่องของทักษะทางสังคมของผู้สูงอายุ เป็นต้น และทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic interaction theory) ที่เชื่อว่าความรู้สึกของความเป็นตัวตน (Identity) ของบุคคลจะพัฒนาและดำรงอยู่ผ่านขบวนการปฏิสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคม ดังนั้น บุคคลที่อ้างอิงถึงเกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเป็นคนสำคัญ (Key actors) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเป็นตัวตนของบุคคลผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้เกิดบทบาทที่เหมาะสมและแนวคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-concept) ซึ่งนำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ซึ่งในผู้สูงอายุพบว่าทฤษฎีนี้จะทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านลบ (a negative self-concept) เพราะสูงอายุ หมายถึง ภัยของการพึ่งพิง การมีข้อจำกัด และต้องการได้รับการดูแลช่วยเหลือ

ดังนั้น ในเรื่องคำนิยามของคำว่า สิ้นทรัพย์ของผู้สูงอายุนั้น จึงเห็นควรกำหนดนิยามของคำว่า สิ้นทรัพย์ของผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ เพื่อให้มีกฎหมายคุ้มครองเรื่องการจัดการ สิ้นทรัพย์ของผู้สูงอายุที่มีความเสื่อมถอยทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นการเฉพาะ

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการสิ้นทรัพย์ของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่า ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 มาตรา 11 บัญญัติว่า “ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- (1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

- (2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- (3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
- (4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน
- (5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น
- (6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
- (7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ
- (8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง
- (9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาคอรัว
- (10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
- (11) การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
- (11/1) การจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยตามมาตรา 15/3
- (12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี
- (13) การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด”

มาตรา 12 บัญญัติว่า “การเรียกร้องสิทธิหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ของผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับตามที่บัญญัติไว้”

จากบทบัญญัติข้างต้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายไม่ได้มุ่งเน้นการคุ้มครองและปกป้องสิทธิของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ ส่งผลให้การจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาทั่วไป และทำให้เกิดปัญหาผู้สูงอายุถูกเอาเปรียบหรือถูกหาประโยชน์ในทางสินทรัพย์ โดยการนำสินทรัพย์ของผู้สูงอายุไปเป็นของตนเองหรือโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว วิเคราะห์ได้ว่า สิทธิของผู้สูงอายุนั้น ในปัจจุบันตามนโยบายของรัฐได้มีมาตรการเพื่อรองรับสิทธิดังกล่าวไว้ ประกอบด้วย

- 1) มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องสังคมผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 10 ประเด็น ได้แก่ S1 การสร้างระบบคุ้มครองและสวัสดิการผู้สูงอายุ S2 การทำงานและการสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุ S3 ระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ S4 ปรับสภาพแวดล้อมชุมชนและบ้านให้ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ S5 ธนาคารเวลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทย S6 การสร้าง

ความรอบรู้ให้คนรุ่นใหม่เตรียมความพร้อมในทุกมิติ C1 ยกระดับความร่วมมือ เสริมสร้างพลังสังคมสูงอายุ C2 การปรับเปลี่ยนกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ ข้อบังคับให้เอื้อต่อการทำงานด้านผู้สูงอายุ C3 ปฏิรูประบบข้อมูลเพื่อขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ C4 พลิกโฉมนวัตกรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมสูงอายุ

2) มาตรการขับเคลื่อนสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืน ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ (1) มิติเศรษฐกิจ โดยมุ่งพัฒนาการสร้างหลักประกันรายได้ยามสูงวัย ส่งเสริมการทำงานในยามสูงวัย กระจายแหล่งจ้างงานให้อยู่ใกล้ชุมชนชนบท และจงใจให้คนต่างชาติที่มีคุณภาพและต้องการทำงานในประเทศไทยอย่างถาวรได้มีโอกาสทำงานและพำนักในประเทศไทย (2) มิติสภาพแวดล้อม โดยมุ่งปรับแก้กฎกระทรวงจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. 2548 กฎกระทรวงกำหนดลักษณะหรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ หรือบริการสาธารณะอื่น เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2555 และ กฎกระทรวงกำหนดลักษณะ หรือการจัดให้มีอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือบริการในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ และบริการขนส่ง เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ พ.ศ. 2556 (3) มิติสุขภาพ โดยมุ่งบูรณาการศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบลเพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยปฏิบัติการ (Operation Unit) ในการบูรณาการกิจกรรมและทรัพยากร ยกระดับผู้บริบาลอาชีพ Formal (Paid) Care Giver และจัดให้มีศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพทุกอำเภอควบคู่กับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ ผู้ป่วยระยะกลาง (Intermediate Care) (4) มิติสังคม โดยมุ่งเพิ่มบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาระบบรองรับสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืน สร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ “บวร วชร” (บ้าน วัด โรงเรียน วิสาหกิจ ชุมชน โรงพยาบาล) ในการรองรับสังคมสูงวัยในชุมชน กำหนดให้มี “ผู้พิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ” และส่งเสริมผู้ที่มีความพร้อมให้มีบุตรและชะลอการตั้งครรภ์ของผู้ที่ไม่พร้อม

ดังนั้น ตามมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติและมาตรการขับเคลื่อนสังคมสูงวัยคนไทยอายุยืน จะเห็นได้ว่า รัฐได้ให้ความสำคัญและรองรับสิทธิของผู้สูงอายุไว้ เพื่อให้ผู้สูงอายุซึ่งถือว่าเป็นประชากรของประเทศที่สำคัญไม่ต่างจากกลุ่มวัยทำงาน วัยรุ่น หรือวัยอื่น ๆ และด้วยเหตุว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่มีการทำงานของระบบประสาทด้อยลง สภาพร่างกายที่ไม่ได้แข็งแรงเหมือนวัยทำงาน จึงทำให้ภาครัฐเองต่างให้ความสำคัญและคุ้มครองกลุ่มคนดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นประชากรของประเทศไทย

นอกจากนั้น หากวิเคราะห์มาตรการในทางระหว่างประเทศเกี่ยวกับแผนดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ คือ แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International

Plan of Action on Ageing) ที่ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุใน 3 ประเด็น คือ ผู้สูงอายุกับการพัฒนา (Older persons and development) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing health and well-being into old age) และการสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring enabling and supportive environment) และมาตรการในทางระหว่างประเทศเกี่ยวกับปฏิญญาอาเซียนในเรื่องผู้สูงอายุประกอบด้วย (1) ปฏิญญารัฐในดารุสซาลามว่าด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว: การดูแลผู้สูงอายุ (Brunei Darussalam Declaration on Strengthening Family Institution: Caring for the Elderly) ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ (1.1) พัฒนาระบบการสนับสนุนทางสังคมและกระตุ้นให้มีแผนงานด้านการศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ (1.2) ให้การดูแลและสนับสนุนที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งรวมถึงในรูปแบบของอาสาสมัครชุมชนและรูปแบบอื่น ๆ ของการดูแลแบบทางเลือกโดยครอบครัวและชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ (1.3) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยการสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองและความสามารถในการทำงานเชิงเศรษฐกิจ (1.4) ส่งเสริมโอกาสในทุกช่วงวัยในการพัฒนาตนเอง การบรรลุเป้าหมายในชีวิตของตนเอง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีผ่านทางช่องทางต่าง ๆ รวมถึงการเข้าถึงสวัสดิการและบริการทางสังคม แหล่งทรัพยากร การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มทักษะตลอดชีวิต และการมีส่วนร่วมในชุมชน (1.5) ให้ผู้สูงอายุมีรายได้มั่นคง ภาระที่รื้อร้น และมีสุขภาพดี ด้วยการลดอัตราความยากจนในผู้สูงอายุ (1.6) ส่งเสริมการให้บริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพ การสนับสนุนและการคุ้มครองทางสังคมแก่ผู้สูงอายุที่รวมถึงการดูแลสุขภาพเชิงป้องกันและการบำบัดฟื้นฟู (1.7) สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมูลฐาน นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ดูแลและอาสาสมัครในการให้การดูแลผู้สูงอายุ (1.8) ส่งเสริมการตระหนักรู้และความสามารถของเยาวชนในการใช้ชีวิตอย่างถูกสุขลักษณะ และเตรียมสำหรับการก้าวสู่วัยผู้สูงอายุและสามารถรับมือกับประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะสูงวัยได้ (1.9) ส่งเสริมการดำเนินงานและการแลกเปลี่ยนงานวิจัยและการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และการศึกษาเกี่ยวกับผู้ปวยสูงอายุ (1.10) เสริมสร้างความร่วมมือกับองค์กรข้ามสาขาของอาเซียนที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นกับภาคประชาสังคม ภาคเอกชน สมาคมผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ (2) ปฏิญญาควาลาลัมเปอร์ว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ: การเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในอาเซียน (Kuala Lumpur Declaration on Ageing: Empowering Older Persons in ASEAN) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ (2.1) ส่งเสริมให้มีแนวปฏิบัติที่รับผิดชอบร่วมกันในการเตรียมการเพื่อให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพดี แข็งแรง และทรงคุณค่า โดยให้การสนับสนุนครอบครัว ผู้ทำหน้าที่ดูแล และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มีบริการดูแลผู้สูงอายุ (2.2) ส่งเสริมความเป็นปึกแผ่นของคนระหว่างวัยเพื่อนำไปสู่สังคมของคน

ทุกช่วงวัย โดยสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิ ประเด็น และความท้าทายของความสูงอายุและการก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ (2.3) ส่งเสริมการทำงานฐานสิทธิ/ความต้องการจำเป็นตลอดทุกช่วงวัยและขจัดการกระทำหรือการละเว้นการกระทำด้วยประการใดทุกรูปแบบบนพื้นฐานของอายุและเพศ โดยให้ผู้สูงอายุได้รับ โอกาสเข้าถึงบริการสาธารณะ การเสริมสร้างรายได้ บริการสุขภาพ และสารสนเทศที่จำเป็น ตลอดจนมาตรการในการป้องกัน การคุ้มครองทางกฎหมาย และระบบการสนับสนุนที่มีประสิทธิผล (2.4) บูรณาการเรื่องประชากรสูงอายุในนโยบายสาธารณะ แผนการพัฒนาระดับชาติ และแผนงานซึ่งอาจรวมถึงการกำหนดการเกษียณอายุและนโยบายการจ้างงานที่ยืดหยุ่น (2.5) ส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์และความเชี่ยวชาญในด้านพฤกษศาสตร์ เวชศาสตร์ผู้สูงอายุ บุคลากรมืออาชีพและกึ่งมืออาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ดูแลเพื่อตอบสนองความต้องการในปัจจุบันและอนาคตด้านสุขภาพและบริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (2.6) ส่งเสริมการพัฒนาสารสนเทศที่เชื่อถือได้ ข้อมูลเชิงประจักษ์และแยกประเภทตามเพศเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งรวมถึงขีดความสามารถที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อลดช่องว่างในด้านนโยบาย การวิจัย และการปฏิบัติ (2.7) พัฒนาขีดความสามารถของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรนิติบุคคล องค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งรวมทั้งองค์กรสวัสดิการภาคสมัครใจ ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการประสานงานและประสิทธิผลที่ดีขึ้นในการจัดบริการที่มีคุณภาพสำหรับผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาค (2.8) สนับสนุนการพัฒนาสมาคมผู้สูงอายุหรือรูปแบบอื่น ๆ ของการเป็นเครือข่าย ซึ่งรวมถึงชมรมผู้สูงอายุและเครือข่ายอาสาสมัครในทุกประเทศสมาชิกอาเซียน โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถและเปิดโอกาสให้มีเวทีการหารือแลกเปลี่ยนในลักษณะพหุสาขากับรัฐบาลในประเด็นของผู้สูงอายุ (2.9) ส่งเสริมชุมชนและเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในภูมิภาคโดยการจัดให้มีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (2.10) สร้างและพัฒนาเครือข่ายและหุ้นส่วนความร่วมมือภายในและระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงประเทศคู่เจรจา หุ้นส่วนการพัฒนา องค์กรของสหประชาชาติ องค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ในการสนับสนุนและจัดหาทรัพยากรที่เพียงพอและการดำเนินการที่มีประสิทธิผล

ดังนั้น มาตรการในทางระหว่างประเทศ ทั้งแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ และปฏิญญาอาเซียนในเรื่องผู้สูงอายุ วัตถุประสงค์หลักก็เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการและการคุ้มครองดูแลเป็นอย่างดี โดยให้ครอบครัวและชุมชนเป็นหลักในการดูแลและคุ้มครองผู้สูงอายุดังกล่าว ส่วนภาครัฐเองได้มีการสนับสนุนทั้งในเรื่องของการวางแผน นโยบาย และเงินทุนสนับสนุน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้อง นโยบายของภาครัฐ และมาตรการในทางระหว่างประเทศที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น พบว่า ประเทศไทยดังกล่าวยังขาดหลักเกณฑ์เรื่อง การจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ ซึ่งสินทรัพย์ในที่นี้หมายถึงทรัพย์สินรวมทั้งสิทธิเรียกร้องที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีใช้เป็นที่เฉพาะตัวของผู้สูงอายุ เนื่องจากในช่วงวัยที่ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้นั้น บุคคลดังกล่าวย่อมมีการสร้างสินทรัพย์ไว้จำนวนมากหรือน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล แต่ด้วยช่วงอายุและวัยที่เปลี่ยนแปลงไป การบริหารจัดการ และดูแลสินทรัพย์ ตลอดจนความสามารถในตัวของผู้สูงอายุเองมีพัฒนาการที่ลดลงและบางราย หยุดพัฒนาการ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาในเรื่องความสามารถในการตัดสินใจทำนิติกรรมหรือ กระทำการต่าง ๆ ลดลงเนื่องจากสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยหรือด้วยปัจจัยอื่นกลับ ไม่มีกฎหมาย บัญญัติจำกัดความสามารถเพื่อคุ้มครองและปกป้องสินทรัพย์

ในประเด็นนี้จึงเห็นควรเพิ่มหลักเกณฑ์การจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุไว้ในกฎหมายฉบับใหม่ที่ควรร่างขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ สอดคล้องกับทฤษฎีทรัสต์ ซึ่งเป็นทฤษฎี การจัดการสินทรัพย์รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องและสามารถโยงไปสู่การจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุได้ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อมีก่อตั้งทรัสต์แล้วจะเกิดความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบุคคล 3 ฝ่าย คือ ผู้ก่อตั้งทรัสต์ (Settlor) ทรัสต์ (Trustee) และผู้รับประโยชน์ (Beneficiary) ซึ่งในระหว่างทรัสต์และผู้รับประโยชน์นั้น ทรัสต์จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย (Legal Ownership) ส่วนผู้รับประโยชน์จะเป็นเจ้าของในผลประโยชน์ตามกฎหมาย (Beneficial Ownership) กองทรัสต์จะถูก แยกออกจากกองสินทรัพย์ส่วนตัวของทรัสต์ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของทรัสต์ไม่มีสิทธิฟ้องบังคับเอาจาก กองทรัสต์ และในกรณีทรัสต์ล้มละลายหรือถูกศาลพิทักษ์ทรัพย์เจ้าหน้าที่ของทรัสต์ย่อมไม่สามารถ บังคับชำระหนี้จากกองทรัสต์ได้ เนื่องจากกองทรัสต์จะมีไว้สำหรับผู้รับประโยชน์หรือตามวัตถุประสงค์ ของผู้จัดตั้ง นอกจากนี้ผู้รับประโยชน์จะมีทรัพย์สิน (in rem) เหนือกองทรัสต์โดยมีสิทธิติดตาม สินทรัพย์คืนจากบุคคลภายนอกที่ไม่มีสิทธิยึดถือสินทรัพย์นั้นหรือรับโอนสินทรัพย์นั้นโดยไม่ สุจริตหรือไม่เสียค่าตอบแทนตลอดจนเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งยังมีสิทธิในการ เรียกร้องให้ทรัสต์ปฏิบัติตามข้อตกลงในเรื่องทรัสต์ได้ในนามของตนเอง ดังนั้น ถ้ามีการนำ กฎหมายทรัสต์มาใช้เพื่อจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุจะทำให้มีผู้เชี่ยวชาญในการจัดการสินทรัพย์ ของผู้สูงอายุ (trustee) เป็นการเฉพาะ ป้องกันการถูกละเมิดสินทรัพย์และการถูกแทรกแซงโดยญาติ บุคคลใกล้ชิด หรือบุคคลอื่นในระหว่างที่ผู้สูงอายุยังมีชีวิตอยู่ แต่มีสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยไม่ สามารถบริหารจัดการสินทรัพย์ได้ด้วยตนเอง โดยทรัสต์จะนำผลประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการ สินทรัพย์ส่งต่อให้แก่ผู้รับประโยชน์หรือให้แก่ตัวผู้สูงอายุเองตามเจตนาที่ผู้สูงอายุได้แสดงไว้ เมื่อครั้งเริ่มก่อตั้งทรัสต์หรือในภายหลัง

ในเรื่องการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุในต่างประเทศนั้น จะเห็นได้ว่า ทั้งในประเทศญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร ได้สร้างทางเลือกในทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองและปกป้องสินทรัพย์ของผู้สูงอายุไว้ โดยนำกฎหมายทรัสต์มาใช้เป็นทางเลือกในการคุ้มครองและบริหารสินทรัพย์ของผู้สูงอายุให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์เฉพาะที่ผู้ก่อตั้งทรัสต์ต้องการและตาม que ผู้ก่อตั้งทรัสต์ได้แสดงเจตนาไว้ล่วงหน้า โดยประเทศญี่ปุ่น กำหนดหลักเกณฑ์การนำกฎหมายทรัสต์มาใช้ในการจัดการสินทรัพย์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ คือ ผู้จัดการสินทรัพย์หรือทรัสต์ทั้งหมดของประเทศญี่ปุ่นจะเป็นธนาคารบริหารสินทรัพย์ หรือ Trust Banks ซึ่งธนาคารบริหารสินทรัพย์นี้ยังมีธุรกรรมทางการเงินอื่น ๆ ที่นำทรัสต์ไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัสต์เพื่อการกู้ยืมเงิน เป็นผลให้ทรัสต์ในประเทศญี่ปุ่นไม่ใช่ระบบเพื่อการจัดการสินทรัพย์อย่างแท้จริงเมื่อเทียบกับสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ทั้งนี้ พระราชบัญญัติทรัสต์ของประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความคุ้มครองผู้รับประโยชน์เหนือกว่าเจ้าหน้าที่ทั่วไปในเรื่องการให้สิทธิบอกล้างนิติกรรมที่มีผลเป็นการจำหน่ายสินทรัพย์ของกองทรัสต์ได้ เรื่องห้ามไม่ให้มีการบังคับคดียึดสินทรัพย์ชั่วคราว เรียกเก็บสินทรัพย์ หรือขายทอดตลาด รวมทั้งเรื่องห้ามมีการหักกลบลบหนี้กับสิทธิที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ในกองทรัสต์ ในส่วนของทรัสต์เพื่อการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดให้ทรัสต์ถูกนำไปใช้เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งนอกเหนือจากการทำพินัยกรรม (as an alternative to wills) โดยผู้ก่อตั้งทรัสต์จะนำสินทรัพย์มอบให้กับบุคคลอื่นและผู้ก่อตั้งทรัสต์จะถูกระบุให้เป็นผู้รับผลประโยชน์ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนบุตร คู่สมรส หรือบุคคลอื่น ๆ จะถูกระบุให้เป็นผู้รับผลประโยชน์หลังผู้ก่อตั้งทรัสต์เสียชีวิต ซึ่งมีข้อดีคือสามารถจัดสรรสินทรัพย์หลังถึงแก่ความตายได้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และให้ผลลัพธ์เช่นเดียวกับการทำพินัยกรรมแต่ไม่ต้องใช้รูปแบบที่เข้มงวดอย่างพินัยกรรม แต่เนื่องจากเดิมทีทรัสต์จัดตั้งขึ้นจากตัวบุคคล (Personal Trust) แต่ต่อมาประเทศญี่ปุ่นกลับใช้ทรัสต์เพื่อมุ่งเน้นในด้านการลงทุน (Collective Trust) เห็นได้จากมีเฉพาะธนาคารบริหารสินทรัพย์ หรือ Trust Banks เท่านั้นที่ให้บริการเกี่ยวกับทรัสต์ จึงทำให้เกิดสถานการณ์ที่ทรัสต์ส่วนบุคคล (Personal Trust) ในประเทศญี่ปุ่นไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันธนาคารบริหารสินทรัพย์ หรือ Trust Banks บางแห่งได้มองการแก้ไขปัญหาของสังคมผู้สูงอายุเป็นแหล่งโอกาสทางธุรกิจและได้เสนอวิธีแก้ปัญหาโดยจัดให้มีบริการจัดการสินทรัพย์ให้แก่ลูกค้าที่มีภาวะสมองเสื่อมจากการมีอายุที่เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ Safety Support Trust (Money Trust) ซึ่งเป็นการใช้ทรัสต์เพื่อจัดการสินทรัพย์รูปแบบหนึ่งโดยผู้ก่อตั้งทรัสต์จะเป็นผู้รับประโยชน์ในกองสินทรัพย์ (Self-benefit trust) หรือจะกำหนดให้มีบุคคลที่สามเป็นผู้รับประโยชน์ก็ได้ (Third-party benefit trust)

ในส่วนของทรัสต์เพื่อการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุในสหราชอาณาจักร กำหนดหลักเกณฑ์การนำกฎหมายทรัสต์มาใช้ในการจัดการสินทรัพย์ โดยกฎหมายสหราชอาณาจักรถือว่า

สิทธิของทรัสต์ที่มีต่อสินทรัพย์ในกองทรัสต์เป็นสิทธิในลักษณะกรรมสิทธิ์ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่สามารถใช้ยื่นได้กับทุกคน เมื่อทรัสต์มีกรรมสิทธิ์จึงมีสิทธิจัดการจำหน่ายสินทรัพย์ต่าง ๆ ได้ โดยต้องอยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ทั้งในสัญญาก่อตั้งทรัสต์และกฎหมายทรัสต์ที่เกี่ยวข้อง และหากทรัสต์ปฏิบัติหน้าที่บกพร่องอันเป็นการละเมิดต่อทรัสต์ ผู้รับประโยชน์ก็มีสิทธิฟ้องบังคับให้ทรัสต์ชำระค่าเสียหายหรือติดตามเอาสินทรัพย์คืนได้ ปัจจุบันมักนิยมแต่งตั้งผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการสินทรัพย์เป็นทรัสต์ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทจำกัด โดยกฎหมายสหราชอาณาจักรอนุญาตให้มีการก่อตั้งทรัสต์เพื่อบริหารจัดการสินทรัพย์ได้ทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์ สัตว์หรือทรัพย์สินอื่น ๆ เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร ตราสาร สิทธิตามสัญญา กองทุน ฯลฯ ทั้งนี้กฎหมายของสหราชอาณาจักรยังถือว่าทั้งทรัสต์และผู้รับประโยชน์ต่างก็เป็นเจ้าของในสินทรัพย์นั้นทั้งคู่ โดยบุคคลที่ถือกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์จะมีความเป็นเจ้าของตาม Common Law (Legal Interest) และ ความเป็นเจ้าของตาม Equity Law (Equitable Interest) โดยผู้เป็นเจ้าของตามกฎหมายคอมมอนลอว์จะเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์นั้นเพื่อบุคคลอื่นหรือก็คือทรัสต์ ส่วนผู้เป็นเจ้าของตามหลัก Equity จะเป็นผู้ได้ประโยชน์จากการใช้สินทรัพย์นั้นหรือก็คือผู้รับประโยชน์ ในส่วนของทรัสต์เพื่อการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุในสหราชอาณาจักร ได้กำหนดให้ทรัสต์ถูกนำไปใช้โดยให้บุคคลหนึ่งหรือหลายบุคคล หรือบริษัทหนึ่งหรือหลายบริษัท ที่เรียกว่าทรัสต์ควบคุมเงินหรือสินทรัพย์ซึ่งรวมเรียกว่าสินทรัพย์ของกองทรัสต์ ซึ่งทรัสต์ต้องบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของบุคคลอีกคนหนึ่งหรือหลายคน ซึ่งผู้รับประโยชน์ในที่นี้อาจเป็นผู้สูงอายุเองก็ได้ ทั้งนี้ประเภทของทรัสต์ที่ผู้สูงอายุมักเลือกใช้โดยส่วนใหญ่ คือ ทรัสต์ส่วนบุคคล (Private trust) ซึ่งเป็นทรัสต์โดยชัดแจ้ง (Express trust) ผู้สูงอายุสามารถก่อตั้งทรัสต์ได้ไม่ว่าจะเป็นการทำโดยสัญญาก่อตั้งทรัสต์ (Trust deed) ให้มีผลนับตั้งแต่มิมีชีวิตอยู่ หรือโดยพินัยกรรม (Will) ให้มีผลเมื่อถึงแก่ความตาย โดยให้ทรัสต์ส่งมอบผลประโยชน์ให้แก่ตนเป็นรายงวดหรือให้โอนผลประโยชน์ไปชำระค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามที่ผู้สูงอายุกำหนดได้

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ทั้งประเทศญี่ปุ่นและสหราชอาณาจักรต่างให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

ดังนั้น ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ จึงเห็นควรกำหนดสิทธิในการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะ โดยให้บุคคลธรรมดาสามารถก่อตั้งทรัสต์ได้เองโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้กฎหมายทรัสต์เป็นเครื่องมือในการดูแลและจัดการสินทรัพย์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลอื่น

เข้ามาทำละเมิดต่อสิทธิของผู้สูงอายุโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสิทธิเพียงพอในการดำรงชีพและนำไปชำระค่ารักษาพยาบาลในกรณีล้มป่วยไปจนกว่าจะเสียชีวิต

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งบุคคลเข้ามาดูแลและจัดการสิทธิของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยยังไม่มี การตั้งบุคคลเข้ามาดูแลและจัดการสิทธิของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ แตกต่างจากผู้หย่อนความสามารถที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีบุคคลผู้มีหน้าที่ดูแลหรือจัดการสิทธิของบุคคลเหล่านั้นไว้เป็นการเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งผู้แทนโดยชอบธรรมกรณีผู้เยาว์ ผู้อนุบาลกรณีคนไร้ความสามารถ และผู้พิทักษ์กรณีคนเสมือนไร้ความสามารถ อีกทั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวแทน ในเรื่องคำนิยามของคำว่าตัวแทนและการแต่งตั้งตัวแทน ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 797 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น คือสัญญาซึ่งให้บุคคลคนหนึ่งเรียกว่าตัวแทน มีอำนาจทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าตัวการ และตกลงจะทำการดั่งนั้น

อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็นโดยตั้งแต่งตั้งแสดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ย่อมได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าว วิเคราะห์ได้ว่า สัญญาตัวแทนนั้น โดยปกติแล้วเกิดขึ้นโดยอาศัยหลักความยินยอมจากฝ่ายตัวการและตัวแทน ซึ่งสัญญาตัวแทนนั้น ต้องมีคู่สัญญา 2 ฝ่าย คือตัวการฝ่ายหนึ่ง และตัวแทนอีกฝ่ายหนึ่ง โดยกรณีที่ตัวการมอบอำนาจให้ตัวแทนมีอำนาจแทนตน ในการกระทำการอย่างใด ๆ กับบุคคลที่สามหรือบุคคลภายนอก ทั้งนี้ กิจการทุกเรื่องที่ชอบด้วยกฎหมายก็สามารถตั้งตัวแทนไปกระทำการแทนได้ ยกเว้น กิจการซึ่งเป็นกิจการเฉพาะตัวเพราะกฎหมายบังคับหรือตามลักษณะกิจการนั้นจะต้องทำด้วยตนเอง

ในเรื่องของการตั้งตัวแทนผู้สูงอายุนั้น วิเคราะห์ได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวแทน ไม่ได้บัญญัติเรื่องการตั้งตัวแทนของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นยังคงถือว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความคิด ความรู้สึกผิดชอบและความเข้าใจต่อผลของการกระทำที่ตนได้กระทำลงเช่นเดียวกับบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว การตั้งตัวแทนจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวแทน กล่าวคือผู้สูงอายุที่จะมีผู้จัดการสิทธิได้คือเมื่อมีการตกลงทำสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีตัวแทน ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มองว่าเจ้าของกิจการไม่สามารถบริหารงานเพียงผู้เดียวได้จึงทำให้ต้องมีบุคคลที่เข้ามาช่วยในการบริหารงานแทนเจ้าของกิจการซึ่งจะอยู่ในฐานะตัวการ (Principal) และ ตัวแทน (Agent) โดยตัวการได้ว่าจ้างและจ่ายค่าตอบแทนให้ตัวแทนเข้ามาดำเนินงานให้ตนและตัวแทนจะต้องรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงินของกิจการที่ตนรับผิดชอบพร้อมทั้งส่งมอบผลประโยชน์ให้ตัวการ ทั้งนี้ในกรณีบริษัทมีความเกี่ยวพันระหว่าง

กรรมการฝ่ายบริหาร (ตัวแทน) และผู้ถือหุ้น (ตัวการ) จะเป็นความรับผิดชอบอันเกิดจากความเชื่อใจ และไว้วางใจต่อกัน โดยที่กรรมการมีความรับผิดชอบตามหน้าที่ต่อผู้ถือหุ้น และผู้ถือหุ้นจะสามารถใช้สิทธิของตนควบคุมการบริหารบริษัทได้ ดังนั้นคณะกรรมการจึงต้องบริหารจัดการบริษัทด้วยความระมัดระวังและซื่อสัตย์สุจริต (Fiduciary Duty) ในฐานะตัวแทนของผู้ถือหุ้นหรือเจ้าของเงิน เพื่อที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ของบริษัท เพื่อสร้างความสามารถในการทำกำไรและมูลค่าหุ้นของกิจการ อีกทั้งคณะกรรมการจะต้องมีความจงรักภักดีและมีความยุติธรรมที่จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นก่อนผลประโยชน์ส่วนตน นอกจากนี้คณะกรรมการต้องปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ อย่างผู้มีความระมัดระวัง โดยคิดเสมือนว่าตนเป็นเจ้าของกิจการเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ตัวแทนจะมีหน้าที่คล้ายกับทรัสต์ในกฎหมายทรัสต์ เนื่องจากมีหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังและซื่อสัตย์สุจริต (Fiduciary Duty) และห้ามมีประโยชน์ทับซ้อนกับหน้าที่ของตน ทั้งห้ามหากำไรใด ๆ โดยไม่มีอำนาจและต้องทำบัญชีสินทรัพย์ด้วย แต่ข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนระหว่างตัวแทนและทรัสต์คือตัวแทนจะถือกรรมสิทธิ์แทนตัวการและยังต้องอยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของตัวการ แต่ทรัสต์จะมีกรรมสิทธิ์ในสินทรัพย์และไม่ต้องถูกควบคุมโดยผู้รับประโยชน์ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวการและตัวแทนเกิดจากความตกลงระหว่างกัน แต่ทรัสต์ไม่ได้มีความตกลงใด ๆ กับผู้รับประโยชน์ และตัวแทนจะอยู่ภายใต้การควบคุมของตัวการ แต่ทรัสต์จะถูกควบคุมภายใต้สัญญาก่อตั้งทรัสต์ (Trust Deed) ซึ่งผู้รับประโยชน์มีอำนาจเพียงบังคับให้ทรัสต์ปฏิบัติตามสัญญาก่อตั้งทรัสต์เท่านั้น

สัญญาตัวแทนนั้นยังเป็นสัญญาที่มีข้อจำกัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเจตนากรรมที่หลักกฎหมายทรัสต์มีเจตนากรรมในการจัดการและบริหารสินทรัพย์เพื่อประโยชน์แก่ผู้รับประโยชน์ แตกต่างจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวแทนที่มีเจตนากรรมที่แท้จริงเพื่อจัดการสินทรัพย์ให้แก่บุคคลอื่น เรื่องภาระการพิสูจน์กรณีตัวแทนทำหน้าที่จัดการสินทรัพย์ให้แก่ตัวการหรือผู้สูงอายุแล้วเกิดข้อพิพาทภาระการพิสูจน์จะตกแก่ตัวการหรือผู้สูงอายุ โดยผลของกฎหมายซึ่งเป็นการยากต่อตัวการในการพิสูจน์

วิเคราะห์กฎหมายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า กรณีการก่อตั้งทรัสต์เพื่อผู้สูงอายุนั้นบุคคลที่จะเข้ามาดูแลและจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ คือ ทรัสต์ ซึ่งจะมีสถานะเป็นเจ้าของสินทรัพย์ตามกฎหมาย ทำหน้าที่จัดการกองทรัสต์ตามสัญญา โดยทรัสต์ต้องบริหารกองทรัสต์ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับผลประโยชน์ ต้องใช้ความระมัดระวังตามกฎหมาย (Statutory duty of care) และทักษะที่เหมาะสม (reasonable care and skill) โดยเฉพาะการเป็นทรัสต์โดยธุรกิจหรืออาชีพแล้ว ทรัสต์ผู้นั้นจะต้องมีระดับความระมัดระวังที่สูงขึ้นตามความเชี่ยวชาญพิเศษอันบุคคลในธุรกิจหรืออาชีพนั้นพึงมี ทั้งยังต้องอยู่ภายใต้บังคับหลัก Fiduciary duties หรือ หลักการจัดการสินทรัพย์ด้วย

ความซื่อสัตย์สุจริตด้วย ทั้งนี้ทรัสต์มีอำนาจนำสินทรัพย์ในกองทรัสต์ไปลงทุนหรือใช้สินทรัพย์ในกองทรัสต์เพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุนได้ และทรัสต์จะได้รับค่าตอบแทนระดับที่สมเหตุสมผล (Reasonable remuneration) โดยจ่ายออกจากกองทรัสต์

ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับบุคคลเข้ามาดูแลและจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุผู้เขียนเห็นว่า การจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุของประเทศไทยนั้น พบว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวแทน ไม่ได้บัญญัติเรื่องการตั้งตัวแทนของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นยังคงถือว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความคิด ความรู้สึกผิดชอบและความเข้าใจต่อผลของการกระทำที่ตนได้กระทำลงเช่นเดียวกับบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว การตั้งตัวแทนจึงต้องอยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตัวแทน อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยผู้สูงอายุมีบางกลุ่มมีปัญหาเรื่องของการระบบประสาท ความทรงจำ และสภาพร่างกายที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการสินทรัพย์ของตน จึงอาจเป็นช่องทางที่ทำให้ถูกกลุ่มคนที่ไม่หวังดีหรือประสงค์ร้ายกระทำการจัดการสินทรัพย์เป็นไปในทางที่ไม่ชอบธรรมได้

ดังนั้น ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการตั้งบุคคลเข้ามาดูแลและจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ จึงเห็นควรนำหลักกฎหมายทรัสต์มาใช้ในการจัดการสินทรัพย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ เพื่อให้มีทรัสต์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารสินทรัพย์เป็นการเฉพาะมาจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ ทำให้การจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สรุป จากปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามคำว่าสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ และปัญหาเกี่ยวกับการตั้งบุคคลเข้ามาดูแลและจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุ พบว่าปัญหาทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาข้างต้น หากประเทศไทยอนุญาตให้มีการใช้กฎหมายทรัสต์เพื่อการจัดการสินทรัพย์ของผู้สูงอายุแล้ว ย่อมสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจากกฎหมายทรัสต์เป็นกฎหมายที่มีขึ้นเพื่อบริหารจัดการสินทรัพย์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ก่อตั้งทรัสต์กำหนดโดยผู้ก่อตั้งทรัสต์จะอาศัยความไว้วางใจเลือกผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเข้ามาบริหารจัดการสินทรัพย์เพื่อส่งมอบผลประโยชน์แก่ผู้สูงอายุเองหรือบุคคลอื่นก็ได้ ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาก่อตั้งทรัสต์